

Preventive Criminal Styles Against Crimes in the Protection of Health and Family Environment in Iranian Legal System

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Javad Hajilou¹
Mohammad Aminizadeh^{2*}
Amanullah Ali Moradi³
Bagher Shamloo⁴

How to cite this article

Javad Hajilou, Mohammad Aminizadeh, Amanullah Ali Moradi, Bagher Shamloo, Preventive Criminal Styles Against Crimes in the Protection of Health and Family Environment in Iranian Legal System, *Journal of Quran and Medicine*. 2020; 5(2): 139-146.

Javad Hajilo

PhD student, Department of Criminal Law and Criminology, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University, Rafsanjan, Iran

Mohammad Aminizadeh

Assistant Professor, Department of Law, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran

Amanullah Ali Moradi

Assistant Professor, Department of Theology and Islamic Studies, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

Bagher Shamloo

Associate Professor, Department of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: m.amini@uk.ac.ir

Article History

Received: 2020/07/01

Accepted: 2020/09/15

ePublished: 2020/09/20

ABSTRACT

Purpose: Committing criminal behavior is not limited to specific individuals and environments, but depending on the circumstances, it may be committed against each other even in the family environment and between members who have a deep blood and emotional connection to each other. Crimes in which members, parents, commit crimes against their children, or vice versa, husband and wife commit crimes against each other and other members against each other, are crimes in the family environment. The purpose of this study is to investigate preventive criminal policies to combat these crimes.

Material and Methods: The research method is descriptive-analytical which has been collected and analyzed using documentary sources and libraries.

Findings: Numerous factors may provide grounds for family instability and crime in this environment and family members violate the rights and duties assigned to them. For this purpose, the legislature criminalizes behaviors. To provide the basis for criminal prevention of domestic crimes, but due to the conditions prevailing in the family itself and the consequences that the use of criminal prevention may lead to the collapse and shaking of the foundations of the family, non-criminal preventive measures and policies should also be considered. Pay attention.

Conclusion: Preventive criminal policy measures are used to deal with crimes in the family environment in three stages. The first stage is related to before the occurrence of crimes, in which stage such crimes can be prevented by various preventive measures such as social and situational prevention. The second stage is during the trial and after the filing of criminal cases. The third stage is for after the trial process, which supported the vulnerable members of the family with preventive measures and prevented the recurrence of crimes by the perpetrators.

Keywords: Family, Crimes in the Family Environment, Criminal Policy, Prevention, Protective Measures, Monitoring Measures.

سبک‌های جنایی پیشگیرانه در مقابله با جرایم در حفظ سلامت و محیط خانواده در نظام حقوقی ایران

جواد حاجیلو

دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا
و جرم‌شناسی، واحد رفسنجان،
دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان،
ایران

محمد امینی‌زاده

استادیار، گروه حقوق، دانشگاه
شهید باهنر کرمان، کرمان،
ایران

امان‌الله علی‌مرادی

استادیار، گروه الهیات و معارف
اسلامی، واحد کرمان، دانشگاه
آزاد اسلامی، کرمان، ایران

باقر شاملو

دانشیار، گروه حقوق، دانشگاه
شهید بهشتی، تهران، ایران
چکیده

هدف: انجام رفتارهای مجرمانه
منحصر به افراد و محیط‌های خاص
نبوده بلکه به فراخور شرایط و
موقعیت‌ها، ممکن است حتی در محیط
خانواده و بین اعضای آن که
دارای پیوند خونی و عاطفی عمیقی
نسبت به همدیگر هستند علیه
همدیگر ارتکاب یابد. به این
جرایم که اعضا یعنی پدر و مادر
علیه فرزندان یا برعکس، زوج و
زوجه علیه همدیگر و دیگر اعضا
نسبت به هم مرتکب می‌شوند، جرایم
در محیط خانواده خانواده اطلاق
می‌شود. هدف از پژوهش حاضر،
مطالعه بررسی سیاست‌های جنایی
پیشگیرانه در مقابله با این
جرایم می‌باشد.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش از
نوع توصیفی - تحلیلی بوده که با
توسل به منابع اسنادی و

کتابخانه‌ای گردآوری و مورد
تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها: عوامل متعددی ممکن
است زمینه‌های تزلزل خانواده و
ارتکاب جرم در این محیط را
فراهم آورده و اعضای خانواده از
حقوق و تکالیفی که بر عهده آنها
قرار گرفته تعدی نمایند، بدین
منظور مقنن اقدام به جرم‌انگاری
رفتارهایی می‌کند تا زمینه
پیشگیری کیفری از جرایم
خانوادگی را فراهم نماید اما
بدلیل شرایط حاکم بر خود
خانواده و پیامدهای که ممکن است
بکارگیری پیشگیری کیفری در
فروپاشی و تزلزل پایه‌های
خانواده بدنبال داشته باشد،
تدابیر و سیاست‌های پیشگیرانه‌ی
غیرکیفری نیز باید مورد توجه
قرار بگیرد.

نتیجه گیری: تدابیر سیاست
جنایی پیشگیرانه برای مقابله
با جرایم در محیط خانواده در سه
مرحله بکارگرفته می‌شود. اولین
مرحله، مربوط به قبل از وقوع
جرایم است که در این مرحله با
انواع اقدامات پیشگیرانه نظیر
پیشگیری اجتماعی و وضعی می‌توان
از ارتکاب این‌گونه جرایم
پیشگیری کرد. مرحله دوم، در حین
دادرسی و بعد از تشکیل پرونده
های کیفری است مرحله سوم نیز
برای بعد از فرایند دادرسی است
که با اقدامات و تدابیر
پیشگیرانه از اعضای آسیب‌پذیر
خانواده حمایت و از تکرار جرایم
توسط مرتکبین پیشگیری کرد.

واژه‌های کلیدی: خانواده،
جرایم در محیط خانواده، سیاست
جنایی، پیشگیری، تدابیر
حمایتی، تدابیر نظارتی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۲۵

اساسی، یکی از وظایف قوه قضائیه را اقدام مناسب برای پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمان اعلام کرده است. از سوی دیگر، در دیباچه‌ی قانون اساسی در بحث مربوط به قضاء، جلوگیری از انحراف‌های امت اسلامی امری حیاتی دانسته شده است که برخی از این انحراف‌ها می‌توانند در قالب جرایم علیه خانواده مطرح شوند.

در خصوص جرایم در محیط خانواده نیز؛ اعمال مجازات با اصول زیربنایی نهاد خانواده همچون اصل محبت و مهربانی گذشت ایثار و فداکاری مغایر می‌باشد و سبب تضعیف کارکردهای نهاد خانواده می‌گردد لذا دارای عوارض منفی بر فرد مجرم و اعضاء خانواده او است که زمینه فروپاشی قانون خانواده را فراهم می‌نماید. از این رو با تدابیر پیشگیرانه می‌توان، میزان دخالت حاکمیت در امور داخلی این نهاد جهت جرم‌انگاری و اعمال مجازات محدود شود و با اتخاذ دو گونه تدابیر جایگزین از بنیان خانواده صیانت شود. از طرفی با اتخاذ تدابیر پیشگیرانه ترویج فرهنگ حکمیت و میانجیگری و بهره‌گیری از ضمانت‌های مدنی از وقوع اختلاف میان اعضاء خانواده جلوگیری شود و از طرف دیگر با استفاده از جایگزین‌های حبس و توسل به عدالت ترمیمی از مضرات ضمانت‌های کیفری بر این نهاد کاسته شود.

پژوهش حاضر در جهت پاسخ به این سوال به نگارش درآمده است که: سیاست جنایی پیشگیرانه‌ای برای مقابله با جرایم در محیط

مقدمه
با گذشت زمان دامنه مداخله حقوق کیفری از طریق اعمال مجازات به هدف پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین در جامعه به علل مختلفی از قبیل افزایش بی رویه آمار جرائم و کثرت عناوین و احصاء جرائم در مجموعه قوانین کیفری به ویژه در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و بعضاً نیز به دلیل غیر قابل اجراء بودن برخی از احکام کیفری صادره از دادگاه‌ها و در مجموع به علت ناکارآمدی این گونه سیاست جنائی در مبارزه ریشه‌ای با بزهکاری، موجب پیدایش جنبش‌های علمی و پدید آمدن رویکردهای جدید جرم‌شناسی-کاربردی برای مبارزه با بزهکاری و انجام اقدامات پیش-گیرانه غیرکیفری برای خشکانیدن ریشه‌های جرائم و بهره‌گیری از یافته‌های جرم‌شناسی شده است.

بدین ترتیب تحقیقات علمی و دست آوردهای جرم‌شناسی در یک سده اخیر، ضرورت ایجاد تدابیر پیش‌گیرانه قبل از وقوع جرم را برای کنترل بزهکاری به عنوان یکی از ابزارهای سیاست جنایی در عصر ما مطرح و آشکار ساخته است و همین امر باعث توجه بیشتر به علل بزهکاری و شناخت شخصیت بزهکاران را به نظام عدالت کیفری شناسانده است. پیشگیری از جرایم در حقوق ایران نیز علاوه بر این که مورد توجه حقوق داننا و صاحب‌نظران حوزه‌ی علوم جنایی قرار گرفته، از وجاهت قانونی نیز برخوردار است. به طوری که بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون

خانواده چه تدابیری را در بر می‌گیرد؟ برای پاسخ به این سوال، این فرضیه‌ی اولیه مطرح است که؛ تدابیر سیاست جنایی پیشگیرانه مشتمل است بر؛ پیشگیری در انواع مختلف خود، قضازدایی، استفاده از کیفرهای جایگزین و تدابیر حمایتی و نظارتی.

برای بررسی صحت و سقم فرضیه مطرح شده، سیاست‌های پیشگیرانه را در سه بخش یعنی قبل از تشکیل پرونده کیفری، حین دادرسی‌های کیفری و بعد از فرایند دادرسی مورد مطالعه قرار می‌گیرند و تدابیر لازم در هر یک از این مراحل را مورد بررسی قرار می‌دهیم. با این توضیح اولیه که منظور از جرایم در محیط خانواده در این پژوهش؛ فعل یا ترک فعل‌های هستند که اعضای خانواده علیه همدیگر مرتکب و در قانون برای آن مجازات پیش‌بینی شده است. بند اول: تدابیر و تشریفات قبل از فرایند قضایی شدن (تشکیل پرونده)

برخی از سیاست‌های پیشگیرانه مربوطه به قبل از هرگونه مداخله کیفری و تشکیل پرونده‌های قضایی می‌شود. این اقدامات در مجموع شامل اقدامات پیشگیرانه در انواع مختلف خود است.

اقدامات پیشگیرانه از جمله تدابیری هستند که معمولاً برای قبل از ارتکاب جرم و تشکیل پرونده‌های قضایی طراحی می‌شوند تا از ارتکاب جرم پیشگیری نمایند. واژه پیشگیری معادل انگلیسی (Prevention) است، در لغت به معنای جلوگیری کردن، ممانعت نمودن، و اقدامات احتیاطی برای

جلوگیری از رخدادهاي بد و ناخواسته است. هرچند به تعداد صاحب نظران جرم شناسی، تعریف و طبقه‌بندی از پیشگیری ارائه شده است، اما به طور خلاصه می‌توان گفت که پیشگیری عبارت است از به جلوی تبه‌کاری و ناهنجاری رفتن به منظور ممانعت از وقوع جرم. بدین‌سان در اصطلاح جرم‌شناسی، پیشگیری شامل اقداماتی است که در قالب شناسایی و ارزیابی خطر جرم و اتخاذ راهکارهای لازم برای جلوگیری از وقوع آن صورت می‌پذیرد و هدف آن کاهش نرخ بزه‌کاری است. به هر حال بحث پیشگیری از جرم را آن دسته از حقوق‌دانانی پیش کشیدند، که نظام کیفری را برای کاهش اثرات بزه، کافی نمی‌دانستند و به عنوان نمونه یکی از نخستین پیشگامان این وادی، جرمی بنتام^۱ است، به نحوی که وی در جستجوی راه حلی مناسب برای محو جرایم به ابزارهای مکمل اندیشیده و بر نقش آموزش و پرورش و مذهب و دولت در کنار اهرم اعمال کیفر و بهره‌گیری از تأثیرات پیشگیرانه آن تأکید نموده است (۱). با وجود این، مقام افتخارآمیز طراحی نهاد پیشگیری از جرم و ناهنجاری‌های خوانده «جانشین‌های کیفری» اجتماعی را باید از آن انریکوفری دانست.

در مورد مفهوم‌شناسی رسمی از پیشگیری از جرم، مرکز بین‌المللی پیشگیری از جرائم، پیشگیری را این‌گونه تعریف می‌کند: هر علمی که باعث کاهش بزه‌کاری، خشونت، ناامنی از طریق مشخص کردن و حل کردن عوامل ایجاد کننده این مشکلات به روش

¹ - Gerny Bentham

علمی شود، پیشگیری از جرائم است. در این تعریف، مشخص کردن (یعنی شناسایی و کشف کردن) و همچنین حل کردن یعنی مسئله‌یابی آن هم با تأکید بر روش علمی بسیار جالب توجه و حایز اهمیت بوده است. به عقیده شرمن، هر رویه‌ای که اعمال شود و نتیجه آن نشان بدهد که از نرخ بزه‌کاری کاسته شده آن رویه را می‌توان پیشگیری دانست (۲). در این دیدگاه که مورد انتقاد برخی از جرم‌شناسان قرار گرفته است، شرمن به نتیجه توجه دارد و آن هم با هر روشی یعنی کیفی و غیرکیفی؛ در حالی که پیشگیری مرکب است از اقدامات دولت و اجزاء مدنی، ولی پیشگیری کیفی تنها در اختیار و اراده دولت است و اجزاء مدنی در جامعه دارای چنین اختیاری نیستند. در تعریفی دیگر، کیزر تأکید دارد که پیشگیری از وقوع جرم «تمامی آن دسته از تدابیری است که مقصود آن به حداقل رسیدن وسعت و شدت ارتکاب چه از طریق کاهش فرصت‌ها و موقعیت‌های ارتکاب جرم و چه به وسیله تحت تأثیر قراردادان مجرمان بالقوه و کل جامعه می‌باشد» (۲). ریموند گسن‌آبر این اعتقاد است که مراد از پیشگیری؛ هر فعالیت سیاست جنایی است که غرض انحصاری یا غیرکلی آن، تحدید حدود امکان پیش‌آمد مجموعه اعمال جنایی از راه غیرممکن الوقوع ساختن یا سخت دشوار کردن یا احتمال وقوع آن را پایین آوردن است؛ بدون اینکه به تهدید کیفر یا اجرای آن متوسل شوند. وی در سال ۱۹۹۸

تعریف جدیدی در پیشگیری ارائه کرده است. بنا به تعریف وی، پیشگیری باید سه معیار داشته باشد (۲).

۱. هدف اصلی آن باید تاثیرگذاری و تحت الشعاع قرار دادن یکی از عوامل ارتکاب جرم باشد. هدف باید غیرقهرآمیز و غیرکیفری باشد.

۲. پیشگیری باید جنبه جمعی داشته باشد.

۳. اقدام پیشگیرانه باید غیرقهرآمیز و غیرکیفری باشد.

با عنایت به شناخت اولیه از مفاهیم مرتبط با پیشگیری از منظر اندیشمندان، باید بیان داشت که پیشگیری تقسیم‌بندی‌های متفاوتی را به خود دیده است که به طور کلی، امروزه با توجه به تاریخ و شیوه‌های مبارزه بشر با پدیده جرم، جرم‌شناسان پیشگیری از جرم را به دو گونه پیشگیری کیفی و پیشگیری غیرکیفری تقسیم می‌کنند. پیشگیری کیفی را نیز به دو نوع پیشگیری عام (بازدارندگی عمومی) و پیشگیری خاص (پیشگیری از تکرار جرم) تقسیم می‌نمایند. پیشگیری غیرکیفری که پیشگیری به معنای مصطلح در جرم‌شناسی فنی و حقوقی است به دو نوع پیشگیری وضعی (وضعیت مدار یا موقعیت مدار) و پیشگیری اجتماعی یا فردمدار تقسیم می‌شود.

بنابراین در یک حالت کلی، مهمترین این تقسیم‌بندی‌ها، تقسیم‌بندی سه‌گانه موسوم به پیشگیری کیفی (قضایی و انتظامی)، پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار و پیشگیری اجتماعی

² - Sherman

³ - Raymond Gusen

است که در ادامه این سه نوع پیشگیری را با توجه به جرایم علیه خانواده مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

الف: پیشگیری کیفری

پیشگیری کیفری (واکنشی یا پسینی) ناظر به اقدامات کیفری قبل و بعد از وقوع جرم بوده که با بهره جستن از سازو کارهای نظام عدالت کیفری در صدد کاهش بزهکاری است، بدین معنا که تدبیر پیشگیرانه از جرم در بعد کیفری که در جوامع کنونی خود را به عنوان یکی از ابزارهای طلایی سیاست جنائی در سطوح مختلف قانونی، قضائی، اجرایی و پلیسی شناسانده است، در بخشی از خویش از مجرای اعمال ضمانت‌اجراهای کیفری بر مرتکبان اعمال مجرمانه و متعاقب آن نشان دادن بذر ارباب در دل مجرمان بالقوه و بالفعل و در بخشی دیگر از طریق اصلاح و بازپروری بزهکاران حین تحمل مجازات محقق می‌گردد.

پیشگیری کیفری با تهدید کیفری تابعان حقوق کیفری از یک سو و به اجرا گذاشتن این تهدید از طریق مجازات کسانی که ممنوعیت‌های کیفری را نقض کرده‌اند از سوی دیگر، در مقام پیشگیری عام و پیشگیری خاص از جرم است. در واقع با پیشگیری کیفری در حوزه خانواده، رفتارها و اعمالی جرم انگاری می‌شود که موجودیت خانواده و اعضای آن را تهدید می‌نماید. این جرم انگاری، حمایت کیفری از کلیت نهاد خانواده و نیز اعضای خانواده را رقم می‌زند. این حمایت کیفری، به ویژه نسبت به افرادی از خانواده که از

بیشترین میزان آسیب‌پذیری رنج می‌برند یعنی زنان و کودکان، اعمال شده و واجد اهمیت است.

بنابراین در مطالعه موردی در خصوص جرایم علیه خانواده باید پیشگیری کیفری را در وهله اول محدود به پیشبینی مجازات یعنی تهدید کیفری مرتکبین احتمالی جرایم خانوادگی دانست. در این نگاه، قانون‌گذار با هدف حمایت از اعضای خانواده و در جهت تحکیم پایه و ارزش‌های آن به جرم‌انگاری پرداخته و با پیش-بینی مجازات سعی در منصرف نمودن مرتکبین در ارتکاب جرایم علیه خانواده را دارد. در وهله دوم، با اجرای مجازات، سعی بر این است که از تکرار بزهکاری مرتکبین جرایم خانوادگی در محیط خانواده و علیه اعضای خانواده و ارزش‌های آن پیشگیری شود.

ب: پیشگیری غیرکیفری

این نوع پیشگیری که قبل از وقوع جرم انجام می‌گردد به معنای توسل به اقدام‌های غیرسرکوبگر و غیرقهرآمیز به منظور جامعه‌پذیر و قانونگرا ساختن افراد و حفاظت از آماج‌های جرم جهت جلوگیری از وقوع جرم می‌باشد که دارای ماهیت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، وضعی و آموزشی هستند. پیشگیری غیرکیفری خود به دو گونه وضعی و اجتماعی تقسیم شده‌اند که در ادامه به مطالعه آنها می‌پردازیم.

۱- پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار پیشگیری وضعی به عنوان یک نظریه علمی برای کاهش بزهکاری، نخستین بار در دهه ۱۹۸۰ میلادی توسط سه انگلیسی به نام‌های

ممکن است، مرتکب جرم شود. ایجاد تغییرات در مراحل ارتکاب جرم یعنی جاذبه زدایی از هدف جرم، بالا بردن هزینه، سخت کردن اقدام بر ارتکاب جرم و خطرناک نمودن آن. در تعریف دیگری، پیشگیری وضعی جرم؛ اتخاذ تدابیری است که فرصت‌ها و مناسبت‌های ارتکاب جرم را کاهش دهد.

بنابراین؛ پیشگیری وضعی نوعی پیشگیری کنشی است که با شناسایی، حذف و خنثی کردن شرایط و موقعیت‌های بزه دیده زا مانع بزه دیده شدن افراد و ورود آنها به ورطه بزه دیدگی می‌شود. تدابیر پیشگیری وضعی برای زنان در برگیرنده حذف وضعیت جرم‌زا، کاهش حضور در مکان‌های خطرناک، تاسیس پلیس ویژه زنان و اصلاح سبک زندگی زنان است.

این نوع پیشگیری با تغییر وضعیت‌های ماقبل ارتکاب جرم، مثلاً از طریق دور کردن مجرم احتمالی از بزه‌دیده یا از محیط جرم‌زا، یا حمایت از بزه‌دیده احتمالی، یا دشوارکردن ارتکاب جرم، یا بالا بردن خطر شناسایی مجرم، بالاخره با کاهش سود و لذت مورد انتظار وی، مسأله امکان ارتکاب جرم را منتفی می‌نمایند. این نوع پیشگیری شامل مسئول کردن کل جامعه در قبال خطر ارتکاب جرم می‌باشد. به‌گونه‌ای که هدف‌ها و افراد مورد حفاظت، خودشان نیز در مراقبت از خود و اموال خود مشارکت و معاضدت نمایند. طرق مشارکت این‌گونه افراد به قرار زیر است:

کلارک^۴ کرنیش^۵ و هیورا^۶ مطرح شد. آنان در آثار خویش همواره به اتخاذ تدابیر مناسب و به کارگیری اقدامات لازم جهت کاهش فرصت‌ها و موقعیت‌هایی که موجب رفتار بزه‌کارانه گردد و همچنین تغییر رابطه بین بزه‌کار و بزه‌دیده تأکید دارند.

مبنای نظری پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار از دو اثر قابل دفاع که توسط نیومن و پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی که توسط جفری نگارش شده، سرچشمه می‌گیرد. نیومن در اثر خویش، طراحی ساختمان‌هایی را که به صورت مجتمع ساخته شده بودند را به دلایل گوناگون مورد انتقاد قرار داد. در این پیشگیری مجرمان از آنجا که انسان هستند دارای عقل حسابگر بوده و به نسبت سود و منفعت از یک سو و احتمال و میزان خطر از سوی دیگر، اقدام به جرم می‌کنند. بنابراین محاسبه نفع، خطر احتمالی و شخص قربانی و محیط جرم همواره از سوی مجرمان مورد شناسایی و تجزیه و تحلیل می‌باشد و خروجی ناشی از این محاسبه و تحلیل در واقع اقدام به جرم و یا عدم اقدام را مشخص می‌نماید. در این دیدگاه کنترل و ابتکار، جای مجازات و انفعال را می‌گیرد و با اتخاذ اقدامات متعدد و متناسب با هر هدفی، سعی در پیشگیری از تجاوز به آن می‌شود. به همین دلیل در تعریف پیشگیری وضعی گفته‌اند: پیشگیری وضعی، ایجاد تغییرات در اوضاع و احوال خاصی است که انسان متعارف در آن

⁶ - Huwre

⁴ - Clarck

⁵ - Kernish

سازگارسازی خویش را به انجام نرساند اولین خلل در زمینه جامعه‌پذیری فرد ایجاد شده و در واقع زمینه ارتکاب جرم فراهم می‌شود.

بنابراین؛ پیشگیری اجتماعی، یک پیشگیری کنشی فردمدار است بدین صورت که با بهره‌گیری از تدابیر و اقدامات پیشینی در صدد شخصیت‌سازی و اثرگذاری بر فرایند شکل‌گیری شخصیت افراد و شامل اقداماتی است که بکارگیری آنها بر عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم تاثیرگذار می‌باشد. هدف پیشگیری مذکور این است که به طور مستقیم از مجرم شدن افراد یعنی تبدیل بزه‌کاران بالفعل جلوگیری نماید و مجرمان بالفعل و بالقوه را از خطاهای آتی منصرف کند. پیشگیری اجتماعی به دو قسمت پیشگیری اجتماعی رشدمدار و پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار تقسیم می‌شود.

منظور از پیشگیری جامعه‌مدار آن است که اگر در محیط عوامل جرم‌زا وجود داشت، آنها را خنثی می‌کنیم در واقع این نوع پیشگیری در تلاش است با اتخاذ تدابیر و اقدامات مناسب زمینه اجتماعی بروز جرایم را از بین ببرد یا کاهش دهد که در مورد جرایم علیه خانواده می‌توان این اقدامات و تدابیر را شامل؛ آموزش نحوه رفتار با فرزندان و زوجه، شادابسازی محیط خانواده، برنامه‌های تربیتی و نظایر اینها دانست. بنابراین پیشگیری اجتماعی رشدمدار در جرایم علیه خانواده به دنبال آن است تا با استفاده از محیط‌های بیرونی نظیر مساجد و مدارس، اعضای

- رعایت احتیاط برای خود و دیگران

- عدم تحریک و وسوسه دیگران
- اعلام جرایم ارتكابی یا جرایم احتمالی به مقامات صالح
- مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم در بازپروری محکومان
- تقویت ارتباط و همنشینی اعضای محله یا همسایگان با یکدیگر
- تشویق به همکاری اعضای محله‌ها از طریق ایجاد واحدهای اطلاع‌رسانی.

۲- پیشگیری اجتماعی مجموعه اقدام‌های پیشگیرانه است که بر کلیه محیط‌های پیرامون فرد که در فرآیند جامعه‌پذیری نقش داشته و دارای کارکرد اجتماعی هستند تأثیر می‌گذارد. این روش پیشگیری از جرم با تمرکز بر برنامه‌های تکمیلی، سعی در بهبود بهداشت زندگی خانوادگی، آموزش، مسکن، فرصت‌های شغلی و اوقات فراغت دارد تا محیطی سالم و امن ایجاد نماید. در حقیقت، هدف پیشگیری اجتماعی به طور مستقیم یا غیرمستقیم، تأثیرگذاری بر شخصیت افراد است تا از سازماندهی فعالیت خود، حول محور انگیزه‌های بزهکارانه پرهیز کنند.

هر یک از محیط‌های خانه، مدرسه، دانشگاه و دوستان، در یک مقطع خاص زمانی عمل کرده و فرآیند جامعه‌پذیری را تسهیل می‌کند. مثلاً خانواده علاوه بر اینکه موظف به تامین تغذیه و بهداشت اطفال است می‌بایست پرورش و تربیت آنها را نیز بر عهده بگیرد. بنابراین هرگاه این محیط رسالت تربیتی- پرورشی و

پیشگیری رشدمدار به دلیل اهمیت دوران رشد طفل و نقش محیط در پیشگیری از بزهکاری، از ارزش زیادی برخوردار است. پیشگیری اجتماعی رشدمدار نشان می‌دهد که مداخله به هنگام و به موقع درباره کسانی که به خاطر وضعیت خانوادگی در معرض ارتکاب جرم هستند، می‌تواند جلوی بزهکاری و تمایلات مجرمانه را در آنها بگیرد.

جدول محورهای ویژگی‌های عمده پیشگیری اجتماعی رشدمدار را نشان می‌دهد که در تمامی جرایم خانوادگی در راستای سیاست جنایی پیشگیرانه می‌توان از آنها استفاده کرد:

خانواده را به سوی همنوایی با قواعد اجتماعی سوق دهد. پیشگیری اجتماعی رشدمدار که به آن پیشگیری زودهنگام نیز گفته می‌شود، به دنبال آن است تا با شناسایی عوامل خطر، تقویت عوامل حمایتی و مداخله زودرس به ویژه در مورد اطفال و نوجوانان از پایداری افراد در بزهکاری جلوگیری کند (۲). هدف این رهیافت در جرایم علیه خانواده را می‌توان، توانمندسازی اعضای خانواده به ویژه فرزندان، برای زندگی در اجتماع بیان کرد. در واقع مطابق این رهیافت سعی می‌شود در رهگذر نهاد خانواده با اقدامات زود هنگام مثلا با آموختن مهارت‌های اجتماعی به کودکان و نوجوانان زمینه برای جامعه‌پذیری آنها فراهم شود.

جدول ۱. ویژگی‌های پیشگیری اجتماعی رشد مدار	
ردیف	ویژگی‌ها
۱	<p>* در صدد شخصیت‌سازی است.</p> <p>* بهره‌گیر از تدابیر و اقدام‌های آموزش و پرورش</p> <p>تربیت‌مدار برای سالم‌سازی فرآیند رشد افراد.</p> <p>* تلاش در جهت اختلال در روند شکل‌گیری شخصیت مجرمانه و جامعه‌پذیر کردن افراد.</p>
۲	<p>* بر افراد متمرکز می‌شود.</p> <p>* به دنبال تقویت‌سازی و کارهای خودکنترلی است.</p> <p>* به دنبال آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان و نوجوانان است.</p> <p>* در آموزش تکیه بر نهاد خانواده، مدرسه و مددکاری اجتماعی دارد.</p>
۳	<p>* تدابیر پیشگیری‌ها عام هستند و تنها ناظر بر جرم‌های خاصی نیستند.</p> <p>* پیشگیری با هدف جلوگیری از استقرار ناسازگاری در افراد است.</p> <p>* به دنبال پیشگیری از ارتکاب گونه‌های متعدد بزه‌کاری از جمله جرم‌های عمدی و غیرعمدی است.</p>

با توجه به ویژگی‌های ذکر شده و با تمرکز بر جرایم علیه خانواده، می‌توان بیان داشت که در این نوع از پیشگیری علاوه بر توجه به شخص منحرف یا بزه‌کار مرتکب جرایم علیه اعضای خانواده، دیگر اعضای خانواده نیز مشمول نوعی مداخلات روانی-اجتماعی واقع شوند که هدفشان پیشگیری از مزمن شدن جرم در آینده است.

به اختصار می‌توان گفت؛ اقدامات زیر جزئی از مهمترین اقدامات روانی-اجتماعی مربوط به پیشگیری رشدمدار در محیط خانواده محسوب می‌شوند:

- گسترش مسئولیت‌های فردی؛
- بهبود رفتارهای جمعی بین اعضای خانواده؛
- تقویت احساس وابستگی و تعهد نسبت به یکدیگر؛

- انسجام گروهی؛

- تقویت مسئولیت‌های پرورشی والدین؛

- تشویق فعالیت‌های سازنده و آموزنده در اوقات فراغت کودکان و نوجوانان.

بند دوم: تدابیر و تشریفات حین فرایند قضایی شدن زمانی که تدابیر پیشگیرانه قبل از وقوع جرایم خانوادگی نتیجه-بخش نبوده و به هر صورت جرمی ارتکاب یافت، باز می‌توان تدابیری را در راستای سیاست‌های پیشگیرانه در مرحله دادرسی به کار برد تا از سست شدن پایه‌های تحکیمی خانواده و فروپاشی آن جلوگیری به عمل آید. این تدابیر معمولاً در قالب حمایت سازمان‌های مردم نهاد و بکارگیری شیوه‌های عدالت ترمیمی شناخته می‌شوند که در ادامه به مطالعه این تدابیر

و کارکردهای آنها در جهت پیشگیری از مجازات مرتکبین جرایم خانوادگی می‌پردازیم.

الف: حمایت سازمان‌های مردم‌نهاد یکی از مهمترین تدابیر، استفاده از کارکردهای سازمان‌های مردم‌نهاد غیردولتی است که مقنن در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ (با اصلاحات نهایی مصوب ۱۳۹۴) به صراحت به نقش و وظایف آنها تصریح کرده است. حمایت از زنان و اطفال بزه دیده و حتی جرایم ارتكابی بر علیه اشخاص ناتوان و بیمار که معمولاً در محیط خانواده رخ داده و از جرایم خانوادگی تلقی می‌شوند، از جمله مصادیقی هستند که مقنن در ماده ۶۶ قانون اخیرالذکر به لزوم دخالت و ایفای نقش سازمان‌های مردم‌نهاد تصریح کرده است. در این ماده مقرر شده است: «سازمان‌های مردم‌نهادی که اساسنامه آنها در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان، زنان، اشخاص بیمار و دارای ناتوانی جسمی یا ذهنی، محیط زیست، منابع طبیعی، میراث فرهنگی، بهداشت عمومی و حمایت از حقوق شهروندی است، می‌توانند نسبت به جرائم ارتكابی در زمینه‌های فوق اعلام جرم کنند و در تمام مراحل دادرسی شرکت کنند».

همانطور که از مصادیق ذکر شده در ماده ۶۶ بر می‌آید، یکی از مهمترین اهداف پیش‌بینی این سازمان‌ها توسط مقنن، حمایت از اعضای خانواده در برابر جرایم و خشونت‌های ارتكابی علیه آنهاست. در واقع قانون‌گذار برای اینکه زنان و اطفال و

اشخاص ناتوان در محیط خانواده و حتی بیرون از خانواده مورد تعدی قرار نگرفته و بتوانند از حقوق خود دفاع نمایند این سازمان‌ها را مامور کرده تا به نیابت از آنها اقدامات قضایی لازم را برای تشکیل پرونده‌های کیفری علیه مرتکبین انجام داده و در کنار آنها در فرایند دادرسی زمینه احقاق حقوق آنها را فراهم نمایند.

ب: بکارگیری عدالت ترمیمی به جای عدالت کیفری یکی از مهمترین تدابیری که در خصوص جرایم خانوادگی بنا به ماهیت خاصی که دارند می‌توان بکار گرفته و به نتایج مدنظر یعنی عدم تکرار جرم و عدم بزه‌دیده واقع شدن مجدد رسید، برنامه‌های عدالت ترمیمی است. عدالت ترمیمی یکی از مهمترین و جدیدترین جلوه‌های قضازدایی؛ «فرایندی است که به وسیله آن، تمام اشخاصی که در حادثه مجرمانه دخیل هستند، گرد هم می‌آیند تا با مشارکت یکدیگر در مورد آثار و نتایج عمل مجرمانه و آینده بزه‌دیده و بزه‌کار و جامعه بعد از وقوع جرم، چاره‌اندیشی کنند» (۲). به عبارت دیگر، «عدالت ترمیمی رویکرد مبتنی بر حل و فصل جرم است که خود طرف‌های ذینفع و به‌طور کلی جامعه را در یک رابطه فعال به نهادهای قانونی (پلیسی - قضایی) مرتبط می‌کند». اصلی‌ترین هدف عدالت ترمیمی، در کنار هم قرار گرفتن بزه‌دیده، جامعه و بزه‌کار و حل و فصل اختلافات با مشارکت آنها است که در نتیجه آن

دیگر از جرایم، اعمال و عدم اعمال مجازات نقشی در آینده و روابط طرفین ندارد و یا این نقش بسیار کم رنگتر است و هر کسی به دنبال زندگی خود خواهد بود. هر چه اعمال و عدم اعمال مجازات نقش بیشتری در آینده طرفین داشته باشد، بکارگیری عدالت ترمیمی نسبت به سایر عدالت‌ها، نتایج کاربردی‌تر و بهتری را به دنبال خواهد داشت و با برنامه‌های عدالت ترمیمی می‌توان از خدشه‌دار شدن روابط آتی طرفین پیشگیری کرد.

با توجه به موارد یاد شده، در جرایم خانوادگی، هم نوع جرم معمولاً خفیف است، هم روابط طرفین به هم نزدیکتر و هم نتایج اعمال مجازات در آینده روابط طرفین موثرتر است لذا بکارگیری عدالت ترمیمی در جرایم خانوادگی باید در اولویت قرار بگیرد.

عدالت ترمیمی از جمله تدابیر جایگزین مجازات نیز تلقی می‌شوند که در راستای قضازدایی و به عنوان یکی از جلوه‌های آن در برخی از نظام‌های حقوقی از جمله نظام حقوقی ایران با پیش‌بینی روش‌هایی همچون میانجیگری، شکل اجرایی به خود گرفته است. واژه قضازدایی در ادبیات جرم‌شناسی ایران، از حقوق فرانسه وارد شده و ترجمه کلمه *Diversion* است. ترجمه لفظی این کلمه به معنای انحراف و انصراف است، از این رو بعضی از حقوقدانان این کلمه را به رسیدگی انحرافی و انصرافی نیز ترجمه کرده‌اند (۳)، چون باعث منحرف شدن پرونده از فرآیند رسمی رسیدگی (۴) و خروج مظنون از رسیدگی در دستگاه قضایی، و

هم بزهکار مسئولیت ناشی از اعمال خود را بپذیرد و هم خسارات مادی و روحی بزه‌دیده جبران شود. با عنایت به این تعریف و اهداف ذکر شده، مشخص است که بکارگیری عدالت ترمیمی، در همه جرایم نمی‌تواند آثار یکسانی داشته باشد و بسته به نوع جرم، روابط طرفین درگیر، تاثیر نتایج اعمال مجازات یا عدم اعمال آن در روابط آینده طرفین درگیر و نظایر اینها، نتایج متفاوتی به دنبال خواهد داشت. در مورد نوع جرم، مشخص است که جرایم خفیف و غیرجنایی نسبت به جرایم سنگین و جنایی، از قابلیت بالا و مساعدی برای بکارگیری سازوکارهای عدالت ترمیمی برخوردار است و طرفین راحت‌تر تن به برنامه‌های عدالت ترمیمی خواهند داد. در مورد روابط طرفین درگیر نیز، با توجه به اینکه مشارکت و گردهم‌آیی طرفین از جمله الزامات بکارگیری عدالت ترمیمی می‌باشد، هر چه شناخت طرفین از هم بیشتر باشد، این مشارکت و در نتیجه توافق برای حل و فصل اختلافات راحت‌تر و در دسترس‌تر خواهد بود تا نسبت به جرایمی که طرفین آنها هیچ گونه شناختی از هم ندارند. در مورد تاثیر نتایج اعمال و عدم اعمال مجازات در روابط آینده طرفین نیز باید بیان داشت که در برخی از جرایم از جمله جرایم خانوادگی، نتایج دادرسی در آینده و ادامه روابط طرفین درگیر تاثیر دارد و می‌تواند نوع سیاست بکارگرفته شده در استحاکم روابط و یا از هم پاشی آن کمک نماید اما در برخی

جامعه محلی نیز انجام می‌پذیرد که در ادامه با محوریت جرایم خانوادگی و دادرسی این‌گونه از جرایم، ابتدا با میانجیگری و سپس با روش‌های اخیر آشنا خواهیم شد.

در مورد میانجیگری باید بیان داشت که این روش به عنوان یکی از مهمترین روش‌های پیشنهادی عدالت ترمیمی برای اولین بار در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ پیش‌بینی و نحوه اجرایی شدن فرایند میانجیگری علاوه بر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، در آیین‌نامه‌ای که در این خصوص به تصویب رسیده مشخص شده است.

«در اصطلاح حقوقی میانجیگری فرآیند سه‌جانبه یا سه‌طرفه‌ای است که فارق از تشریفات معمول در فرآیند کیفری، یک ثالث بی‌طرف (میانجی) به طرفین اختلاف در حصول حل و فصل خوشایند دو جانبه کمک کند» (۶).

فرآیند میانجیگری معمولاً از طریق ارجاع پرونده از طرف قاضی، مأمور تعلیق مراقبتی، وکلای بزه‌دیدگان، دادستان و مأموران اجرای قانون در مشورت‌های مختلف آغاز می‌شود. در برخی برنامه‌ها، در راستای اجرای برنامه قضازدایی، پرونده از طرف مقام تعقیب به برنامه میانجیگری احاله می‌شود. در برخی دیگر از برنامه‌ها، احاله تنها زمانی صورت می‌گیرد که در ابتدا بزهکاری و مسئولیت متهم در دادگاه احراز شده باشد. در این‌صورت میانجیگری شرط تعلیق مجازات یا هر تصمیم قضایی مساعد به حال متهم، به شرط پذیرش

برخوردهای مدنی و تربیتی و اجتماعی با مجرم می‌شود. قضازدایی در مراحل مختلف اعم از مرحله پیش از ورود به فرآیند کیفری و تشکیل پرونده و مرحله فرآیند کیفری شامل کشف جرم و تحقیقات مقدماتی و رسیدگی و صدور رأی می‌تواند صورت پذیرد. اعلام ارزش‌ها در حوزه خانواده توسط مقنن، امری به‌جا و ضروری است؛ اما اقدام در مقابل نقض ارزش‌ها باید با احتیاط و به‌عنوان آخرین راه حل باشد (۵)؛ از این‌رو مرحله پیش از دادرسی کیفری و اقدام‌های مناسبی که در این مرحله صورت می‌گیرد، از اهمیت بالایی برخوردار است. سازوکارهای به‌کارگرفته‌شده در این مرحله باید برای پیشگیری از ورود اختلاف به چرخه دادرسی کیفری باشد. افزون بر این، رهانیدن متهم از صلاحیت مراجع کیفری و رسیدگی در مراجع شبه قضایی باید همراه با رعایت حقوق مسلم متهم در کلیه مراحل مزبور باشد؛ در غیر این‌صورت علاوه بر نقض اصول بنیادین حقوق اساسی و عدالت کیفری با سپردن سرنوشت متهم به مرجع غیرقضایی، زمینه تضییع حقوق متهم فراهم خواهد شد. حقوقی همچون بهره‌مندی متهم از وکیل مدافع، تفهیم اتهام، اعلام حق سکوت، رعایت حریم خصوصی اشخاص و حق بهره‌مندی از دادرسی عادلانه و منصفانه، نقش و اهمیت انکارناپذیری دارد (۶).

باید بیان داشت که قضازدایی از طریق عدالت ترمیمی، علاوه بر میانجیگری، به روش‌های مختلف همچون؛ نشست‌ها، حلقه‌ها و یا محافل و بالاخره هیئت‌های ترمیمی

در «قدرت»، دارای «جامعیت و شمول» و «ماهیت سازنده و ترمیمی» یاد می‌کنند» (۸). استفاده از این روش در جرایم و اختلافات خانوادگی دارای زمینه‌های سنتی بوده و امروزه نیز در حین رسیدگی در پرونده‌های مرتبط با حقوق خانواده توسط برخی از قضات دادگاهها، مورد استفاده قرار می‌گیرد و جمعی را که معمولاً از خویشاوندان خانواده درگیر نیز محسوب می‌گردند تعیین می‌شوند تا زمینه حل و فصل اختلافات فراهم شود. در مورد شکل‌های نوین این روش، متأسفانه با سکوت قانون‌گذار مواجه هستیم و در قوانین جاری چنین روشی پیش‌بینی نشده است.

هیئت‌های ترمیمی جامعه محلی به عنوان چهارمین روش اجرای عدالت ترمیمی درک جدیدی از روش‌های قدیمی جهت پاسخگویی به جرائم ارتكابی صغار می‌باشند که عموماً در قالب عناوینی از قبیل «پانل جوانان»، «هیئت‌های همسایگی» یا «هیئت‌های قضاوت‌دایی جامعه محلی» وجود داشته‌اند. هیئت‌های ترمیمی جامعه محلی اصولاً متشکل از گروه‌های کوچکی از شهروندان است که آموزش‌های لازم را دیده و آمادگی ملاقات‌چهره به‌چهره با بزهداران را دارند. شرکت‌کنندگان در این هیئت افراد داوطلبی هستند که از گروه‌های مختلف اجتماعی برآمده‌اند و تجربیات متفاوتی از سبک‌های مختلف زندگی دارند. اطلاعات محدودی در خصوص ارزیابی هیئت‌های ترمیمی جامعه محلی وجود دارد. لیکن در ارزیابی این برنامه همانند برخی دیگر از برنامه‌ها نباید صرفاً بر مبنای

بزه‌دیده جهت مشارکت در فرآیند اجرای آن است (۷). روش دیگر عدالت ترمیمی که در راستای قضاوت‌دایی مورد توجه قرار گرفته است، نشست است. این روش در نظام حقوقی ایران مورد توجه قرار نگرفته اما در نظام‌های حقوقی کشورهای نظیر استرالیا، انگلستان، ایالت‌های مختلف آمریکا، کانادا، برخی کشورهای آفریقایی، سوئد، سنگاپور و غیره استفاده می‌شود. برنامه نشست روشی است برای گفتگو میان شرکت‌کنندگان در زمانی مناسب، فضایی امن و طرح پرسش و پاسخ‌های مناسب که در نظام کیفری سنتی امکان بروز و ظهور ندارد (۷).

برای اجرایی شدن این برنامه در جرایم خانوادگی اولاً؛ بزهدار باید مسئولیت جرم ارتكابی را بپذیرد تا برنامه قابلیت اجرایی بیابد. ثانیاً؛ زمینه مشارکت شرکت‌کنندگان این برنامه باید فراهم باشد و ثالثاً؛ تصمیم‌گیری با توصیه جمعی و با اجماع صورت بگیرد.

روش دیگر اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی، استفاده از روش حلقه‌ها یا محافل است. «حلقه‌ها یا محافل در حال حاضر به عنوان فرآیند و ساختاری برای افزایش مشارکت و دخالت اجتماعی در امور کیفری در حال ظهور و توسعه‌اند. محافل مرکز و محور فرهنگ بومی و سنتی در خصوص کیفیت اجرای عدالت در امور کیفری بوده‌اند. استفاده از برنامه حلقه‌ها یا محافل با استقبال فراوانی روبه‌رو شده است. طرفداران این روش از آن تحت عنوان «برابر مقدس»

معیار بزهکار محور تکرار جرم داوری نمود. علاوه بر معیار مذکور، معیارهای دیگر از جمله پاسخگویی بزهکار در مقابل نتایج عمل ارتكابی و رضایت بزه- دیده، مشارکت جامعه محلی و رضایت آن، انجام خدمات اجتماعی و جبران ضرر و زیان جامعه و همچنین اصلاح و ترمیم روابط میان افراد که بر اثر ارتكاب جرم دچار اختلال شده است، از جمله دیگر معیارهایی است که باید مدنظر قرار گیرند. بر این اساس، برخی تحقیقات حاکی از موفقیت برنامه هیئت‌های ترمیمی جامعه محلی و تأثیر آن در پاسخ به جرائم غیرخشن است (۹). با توجه به اینکه معمولاً جرایم خانوادگی به جز در مورد برخی خشونت‌های جسمی و جنسی، از نوع جرایم غیرخشن تلقی می‌شوند، استفاده از این روش نیز می‌تواند تدبیری مناسب در جهت قضا‌زدایی در راستای سیاست‌های پیشگیرانه در جرایم خانوادگی تلقی گردد.

بند سوم: تدابیر و تشریفات پس از فرایند قضایی شدن همانگونه که سیاست‌های پیشگیرانه در مرحله قبل و حین دادرسی جرایم خانوادگی می‌توانند بکارگرفته شود، در مرحله بعد از رسیدگی نیز می‌توان از این نوع سیاست در جهت پیشگیری از جرایم خانوادگی بهره جست. برای این منظور در سیاست جنایی پیشگیرانه، تدابیر مختلفی را می‌توان نام برد که برخی از این تدابیر توسط قانون- گذار مورد توجه قرار گرفته و سازوکارهای اجرایی آنها مشخص شده‌اند. اما برخی دیگر از

تدابیر هم هستند که با وجود عدم توجه و سکوت مقنن، توسط صاحب- نظران پیشنهاد می‌شوند. در ادامه با مهمترین این تدابیر آشنا و کارکرد هر یک در جرایم خانوادگی مورد بررسی قرار می- گیرد.

الف: استفاده از جانشین‌های کیفری

از جمله مهمترین تدابیری که در راستای سیاست جنایی پیشگیرانه در مقابل جرایم در محیط خانواده می‌توان در مرحله پایان دادرسی از آن بهره جست، استفاده از جانشین‌های مجازات است. استفاده از جانشین‌های کیفری اولین بار توسط آنریکوفری مطرح شدند؛ فری پس از آنکه تأثیر عوامل اجتماعی و طبیعی و حیاتی را در بروز جرایم بیان می‌کند، نتیجه می‌گیرد که «برای دفاع اجتماعی در مقابل ارتكاب جرم و برای اعتلای سطح اخلاق توده‌ها، کوچکترین پیشرفت در زمینه تحولات پیشگیری اجتماعی، صد بار بیش از انتشار مجموعه قوانین جزایی ارزش دارد». «فری در کتاب «جامعه شناسی جنایی» خود تعداد بی‌شماری از تدابیر را می‌شمارد که شامل قلمروهای متنوعی می‌شود و معتقد است که دفاع جامعه توسط این تدابیر، خیلی مناسبتر و بهتر از عامل کیفر، تأمین می‌شود» (۲). او با نقد نظریه «در نظام اجتماعی باید در برابر "محرکه‌های جنایی" نقیض "محرکه- های کیفری" قرار داد» می‌گوید: به جای اینکه به عمل نقیض‌های محرکه کیفری اعتماد کنیم، ارجح آن است که نخست در تکاپوی حذف و پیشگیری غیرمستقیم محرکه‌های

اجتماعی بزهکاری خواهد بود» (۱۰). «این هم ارزشهای کیفری به مثابه حذفاصل عملی و تدریجی برای نیل به دگرگونی اجتماعی به کار خواهد آمد» (۱۰). «البته فری در فواید و آثار «جانشین های کیفری» زیاد خیال پردازی نمی-کند، به نظر او اگر چه این تدابیر و وسایل مبارزه با تبهکاری بسیار مفید می باشند، اما ارتکاب جرایم را مطلقاً غیرممکن نمی‌سازد، بلکه تنها تعداد آن را کاهش می‌دهند؛ زیرا بزهکاری به علل دیگر نیز بستگی دارد، به همین دلیل فری و هم فکران او، آموزه تحقیقی ایتالیایی تدابیر فری را پیشنهاد می‌کنند» (۱). «این تدابیر که به بزهکار مربوط می-شود، برای حذف حالت خطرناک او و تأمین دفاع اجتماعی است، البته این مکتب برای مرحله پیش از ارتکاب جرم در مورد فری که به احتمال زیاد مرتکب جرم خواهد شد، دارای تدابیر مشخص و موثری نیست، بلکه اقدامات پیشگیرانه این مکتب تنها جنبه کلی دارد. نطفه اقدامات فردی، همان طوری که سالی گفته است در مطالعات مکتب زندانها وجود داشته و باید با تأکید به اصلاح بزهکار، خطر او را کاهش داده، او را برای زندگی اجتماع آماده سازد» (۱۰).

با عنایت به اینکه، مطالعات و تحقیقات نشان می‌دهند که مجازات مرتکبین جرایم خانوادگی نتوانسته در برآورده کردن رسالتها و اهدافش موفق باشد و آثار سویی را در ادامه روند

جنایی برآیم؛ زیرا به محض این که محرکه‌های جنایی بسط یافتند، دیگر توسل به کیفر بیهوده است، کیفر با محرکه های جنایی تعارض بسیار ناچیزی دارد و این تهدید قانون هنگامی به کار برده می‌شود که دیگر کار از کار گذشته باشد و به اصطلاح «علاج واقعه را قبل از وقوع باید کرد». «به نظر وی مادام که بنای اجتماعی تحول اصولی، در اساس اقتصادی و سپس اخلاقی و سیاسی و حقوقی بر حسب مفروضات و پیش‌بینی‌های جامعه شناسی سوسیالیسم پدیدار نشود، وقوع بزه اجتناب‌ناپذیر است و اگر این اقدامات، در هر جای دنیا، قدرت موثر پیشگیری خود را اعمال کند، جرمی وقوع نخواهد یافت. تأکید عمده فری در بحث جانشین‌های کیفری علاوه بر «قانون اشباع جنایی» فرضیه تعدد عوامل جرم‌زا است. وی با تأکید بر این فرضیه‌ها می‌گوید هر محیط اجتماعی بر اثر عوامل مربوط به انسان شناسی دارای حداقل ظرفیت جنایی طبیعی و ارثی می باشد؛ زیرا در این دنیا که به حد کمال نمی‌رسیم و تا شرایط اجتماعی و محیطی و زیستی تغییر پیدا نکند، مجازات‌ها هیچ تأثیری در کاهش جرایم ندارد و آن میزان ثابت بزهکاری به هر حال بروز خواهد کرد، مگر این که طبق قانون اشباع جنایی، شرایط محیط اجتماعی را تغییر یا عوامل جرم‌زا را از بین ببریم. هم ارزشهای کیفری، وقتی که بر اثر درس‌های نوین جامعه شناسی جنایی در عقاید قانونگذار رسوخ کرد، بالاخره راهکاری علیه عوامل

حوزه خانواده و در جهت تحکیم خانواده و پیشگیری از فروپاشی آن نام برد.

مفهوم کیفرزدایی و تحکیم خانواده را به دلیل وجود مبانی مشترکی چون بازدارندگی از ارتکاب مجدد جرم (۱۱) توسط اعضای خانواده (۱۲) بر طبق آموزه‌های اسلامی (۱۳)، اعمال مجازات و آثار آن بر شخص مجرم (نه خانواده‌اش) (۱۴) و اصلاح و درمان به معنای به‌سازی مجرم (۱) به‌سبب بازگشت به زندگی عادی (۱۵) در جهت رشد و بالندگی (۱۶) و آرامش اعضای خانواده (۱۷) به یکدیگر نزدیک دانست و سپس به بررسی پیامدهای اجرایی سیاست کیفرزدایی بر استحکام روابط اعضای خانواده پرداخت. علاوه بر موارد فوق، در پی ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه مقام معظم رهبری در زمینه حقوقی و قضایی، با تأکید بر بازنگری در قوانین جزایی به منظور کاستن از محکومیت به حبس و تبدیل آن به مجازات دیگر و متناسب‌سازی مجازات با جرائم و بهبود بخشیدن به وضعیت زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها، کیفرزدایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ نیز با توجه به سیاست کیفرزدایی مصادیق فراوانی از آن را پیش‌بینی و با درجه‌بندی مجازات و در نظر گرفتن جایگزین‌های حبس، تعلیق و تعویق صدور حکم و غیره گام مهمی در این زمینه (۱۸) برداشته است.

آخرین مصداق تدابیر جایگزین، استفاده از جایگزین‌های مجازات حبس در واکنش به جرایم خانوادگی است. در این مصداق، فرایند

زندگی مشترک به دنبال دارد لذا استفاده از جانشین‌های کیفری در مقابله با مصادیق مختلف جرایم خانوادگی می‌تواند ضمن رفع ناکارآمدی مجازات‌ها، در اصلاح و بازپروری مجرمان نیز موثر واقع شود. تدابیر جایگزین انواع مختلفی را دارند که از مهمترین آنها می‌توان به کیفرزدایی، قضازدایی و جایگزین‌های حبس اشاره کرد. استفاده از هر یک از این تدابیر در جرایم خانوادگی می‌تواند آثار مثبتی را به دنبال داشته باشد و جایگزینی مناسب و کارآمد برای سیاست‌های غلط و سنتی قانون‌گذار در بکارگیری عدالت استحقاقی در این حوزه تلقی گردد.

همانطور که بیان شد، قضازدایی به معنای منحرف‌شدن پرونده از فرآیند رسمی رسیدگی و برخورد‌های مدنی و تربیتی و اجتماعی با مجرم است و گفته شد که عدالت ترمیمی به عنوان یکی از جلوه‌های نوین، از زمینه‌های لازم برای قضازدایی در جرایم خانوادگی برخوردار می‌باشد.

در مورد کیفرزدایی به عنوان یکی دیگر از تدابیر جایگزین مجازات جرایم خانوادگی نیز می‌توان گفت که «کیفرزدایی مجموعه تدابیری است که به محدود کردن مجازات یا حذف آن منجر می‌شود (۲)؛ به عبارت دیگر، کیفرزدایی با حفظ وصف مجرمانه، تنها واکنش کیفری را منتفی می‌کند و مجموعه تدابیری است که به محدود کردن مجازات یا حذف آن منجر می‌شود لذا از کیفر زدایی می‌توان به عنوان اهرمی در جهت انعطاف ضمانت اجرای کیفری در جرائم

غیردولتی برای مراحل بعد از دادرسی بحثی به میان نیاورده است در حالی که به نظر اندیشمندان پیشگیری از تکرار جرایم در محیط خانواده و بازتوانی و پیشگیری از بزه دیدگی مجدد اعضای آسیبپذیر خانواده، با کمک‌های نهادهای مردمی امکان‌پذیر است، با این توضیح که پیشبرد اهداف عدالت کیفری مرهون مشارکت مؤثر جامعه و نهادهای مردمی است و در مسائل مرتبط با عدالت کیفری در محیط خانواده به خصوص بزه دیدگی زنان و کودکان، کارکرد پیش‌گیرنده‌ی نهادهای غیردولتی و مردمی در قالب اطلاع‌رسانی، آموزش، جلب همکاری‌های علمی و فنی سازمان-های دولتی و ارائه راهکار به نهادهای تقنینی و قضایی که معطوف به مرحله قبل از وقوع جرایم علیه خانواده می‌باشد، در کنار کارکرد حمایتی این تشکله‌ها در مرحله بعد از وقوع جرم تکمیل خواهد شد. بنابراین همانگونه که این نهادها در قبل از وقوع جرایم از جمله جرایم علیه خانواده می‌توانند نقش داشته باشند، به همین میزان و حتی بیشتر در مراحل بعد از وقوع جرایم نیز نقش خواهند داشت به این دلیل که این نهادها در مساعدت مؤثر با عدالت کیفری با هدف پیشگیری از جرایم جنسیت مآبانه و سن‌مآبانه موفق عمل نکرده و با کوتاهی و مسامحه، خود زمینه وقوع آن را فراهم کرده است. از این رو در مقام پاسخگویی به کم‌کاری خود موظف به کمک به بزه‌دیده و تلاش در جهت بازتوانی او خواهند بود. نقش

دادرسی قضایی به صورت کامل انجام می‌شود اما در مرحله تعیین مجازات‌هایی که از نوع حبس هستند از جایگزین‌های آن استفاده می‌شود. مجازات‌های جایگزین حبس شامل جایگزین‌های سنتی نظیر جزای نقدی، آزادی مشروط و تعلیق اجرای مجازات و جایگزین‌های نوین همچون محرومیت از حقوق اجتماعی، دوره‌ی مراقبت، کیفر نقدی روزانه و خدمات عمومی رایگان می‌باشند که قانون‌گذار در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر دو نوع جایگزین‌ها را مورد توجه قرار داده و سازکارهای اجرایی آن در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ مشخص شده‌اند. بدیهی است که استفاده از هر یک از جایگزین سنتی و نوین می‌تواند اولاً از آثار منفی و پیامدهای حبس به ویژه در جرایم خانوادگی کاسته و از فروپاشی نهاد خانواده جلوگیری نماید، ثانیاً با توجه به سازکارهای تعریف شده در قوانین یاد شده، نوعی نظارت مقطعی در جهت اصلاح مجرمین جرایم خانوادگی تلقی شود.

ب: تدابیر حمایتی

همانگونه که در سیاست‌های پیشگیرانه قبل از وقوع جرایم خانوادگی بیان شد، یکی از مهمترین تدابیری که مقنن در جهت حمایت از اطفال و زنان آسیب‌دیده و بیماران و اشخاص ناتوان مورد توجه قرار داده، پیش‌بینی سازمان‌های مردم‌نهاد برای اعلام جرایم ارتكابی علیه این اشخاص و مشارکت در مراحل مختلف دادرسی است. اما در ارتباط با حمایت و پشتیبانی این سازمان‌های

فوري زنان بزه دیده، متخصص باید در راستاي يك کمک محسوس و فوري بسیار مؤثر و قوي عمل کرده و از هر نوع قضاوت نا به جا پرهیز و امر را ساده و پیش پا افتاده تلقی نکند. همچنین اجباري کردن گزارش دادن موارد خشونت علیه زنان به ویژه برای پزشکان، پرستاران و مددکاران اجتماعي به مراجع صلاحیت دار قضايي و ضابطان دادگستري را می‌توان به منزله ي یکی از سازوکارهاي حمايتي و کاهش دهنده ي رقم سیاه جرم‌هاي علیه زنان (به ویژه در جرایم علیه آنها در محیط خانواده) پیشنهاد کرد.

۲- در مان سریع

با وجود اقدامات فوق، درمان سریع برای التیام آسیب‌های جسمي و روي زنان و کودکان بزه دیده از دیگر وظایف مراکز غیردولتي و مردمی است. این مراکز حتي می‌توانند دستگاه قضايي را جهت تعیین خسارت وارده و چگونگی ترمیم کامل آسیب‌هاي جسمي و روي بزه‌دیده ياري داده و هم چنین با کمک روان درمانگرها و متخصصان روان شناس خود، زنان و کودکان را در خصوص بعد از بزه‌دیدگی از وضعیت بحراني نجات داده و او را به زندگی عادي بازگردانند.

پ: ایجاد خانه‌هاي امن و مراکز کمک به بزه دیده

دایر کردن پناهگاه‌هايي برای پناه دادن به زنان و کودکان قربانی جرایم به خصوص در جرایم خانگی با عنوان «خانه‌هاي امن» که در ساختار دولتي یا از طریق مراکز ملي و انجمن‌هاي مردمی ساخته می‌شوند، کمکی مؤثر برای خروج بموقع و متعارف بزه دیده

سازمان‌هاي غیردولتي در توجه به موضوعات فراموش شده جامعه و کمک به افشار آسیب‌پذیر و آینده‌نگري برای نسل‌هاي آینده می‌تواند آنها را به ابزارهاي مهم و قوي روند توسعه و تعالی جامعه مبدل سازد. با وجود وظیفه مؤثر مراکز دولتي و غیردولتي مشاوره‌اي در شناسايي زنان و کودکان در معرض خطر و حمايت از ایشان در برابر تهدیدهاي بالقوه، باید به عملکرد مؤثر این مراکز نیز در ارائه هر گونه حمايت مالي و خدمات مشاوره حقوقي، خانوادگی، روان پزشکی، پزشکی و... در حمايت از بزه‌دیدگان اشاره کرد. این مراکز که به ارائه خدمات رایگان یا کم هزینه به بزه دیدگان می‌پردازند، اقدامات ذیل می‌تواند در جهت شناسايي بزه-دیدگان جرایم خانوادگی و کمک سریع به آنها در ترمیم آسیب‌هاي جسمي و رواني مؤثر واقع شوند:

۱- شناسايي و معرفي بزه دیدگان خشونت

دولت در راستاي حق نظارت خود، می‌تواند با تأسیس مراکز فوق یا با فراهم ساختن امکان ایجاد این مراکز با وصف ملي و مردمی، آنها را موظف کند تا به محض رو به رو شدن با زنان و کودکان آسیب دیده که احتمال می‌رود گرفتار یک سوء رفتار یا اقدامي خشونت بار در محیط خانواده بوده و نشانه‌هايي از آسیب‌هاي جسمي و روي در او مشهود است و شواهدی دال بر این امر وجود دارد، بلافاصله اقدام لازم را جهت جلب اعتماد آنها، ثبت نوع صدمات، اخذ شرح حال و گزارش سریع به مقامات انتظامي و قضايي به عمل آورند. در پذیرش

حفاظت از خانواده، مرتکبین و حتی مجرمین جرایم خانوادگی باید مشمول تدابیر نظارتی و تدابیر پیشگیرانه وضعی قرار گیرند. در مورد تدابیر پیشگیرانه وضعی قبلاً بحث شد و کارکردهای آن در ارتباط با جرایم خانوادگی مورد مطالعه قرار گرفت این تدابیر هم در قبل از وقوع جرایم و هم برای مراحل بعد از وقوع جرم ممکن است بکارگرفته شوند. اما تدابیر نظارتی، تدابیری هستند که معمولاً بعد از ارتکاب جرایم و با دستور مقامات قضایی بکار گرفته می‌شوند تا از تکرار جرایم توسط شخص تحت نظارت پیشگیری شود. تدابیر نظارتی انواع مختلفی دارد؛ نظارت مستقیم و غیر مستقیم، نظارت آشکار و پنهان، نظارت رسمی و غیر رسمی از مهمترین انواع نظارت‌ها هستند که در خصوص جرایم خانوادگی نیز امکان استفاده دارند. در قوانین جاری در خصوص، نظارت بر مجرمین جرایم خانوادگی بحثی به میان نیامده است و تنها در خصوص مرتکبین جرایم خشن و تکرار کنندگان جرایم، رویه‌های نظارتی برای کنترل آنها پیش‌بینی شده است، تنها مقرره‌ای که قانون-گذار اقدام به پیش‌بینی آن کرده، نظارت الکترونیکی است. در نظام کیفری ایران، برای اولین بار نظارت الکترونیکی در ماده ۶۲ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ و در جرایم تعزیری درجه پنج تا هشت با رضایت محکوم پیش‌بینی شد و در ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز قرار دادی تحت این عنوان به مجموع قرارهای

از قلمرو خشونت که نتیجه‌ای جز تکرار خشونت نخواهد داشت، جلوگیری می‌کنند و اسکان مناسب زن بزه‌دیده را همراه با ارائه امکانات و خدمات ترمیمی و درمانی سریع، تأمین نیازهای مالی و در نهایت مساعدت حقوقی به او جهت پیگیری فرایند شکایت خود در حوزه عدالت کیفری فراهم خواهند ساخت.

تأسیس مراکز جهت کمک رسانی به بزه‌دیده با ارائه معاضدت‌های پزشکی، روحی، حقوقی، ملی و اجتماعی نظام‌مند و تضمین احیای مجدد امنیت او حرکتی جامع و فراگیر که منجر به امیدوار ساختن زنان و کودکان در ترمیم شرایط آسیب‌زای خانواده شده و آنها را از تهدید به قرار گرفتن در خشونت مضاعفی خانگی که به دلیل فقدان مأمینی مناسب قابل وقوع است، رهایی خواهد داد. این انجمن‌ها و مراکز کمک به بزه‌دیدگان به ابتکار خود بزه دیدگان یا خانواده‌های ایشان ایجاد شده و در اغلب موارد با علاقه‌مندی ویژه در شاخه‌هایی مستقل فعالیت می‌کنند از جمله، انجمن‌های حمایت از حقوق زنان و کودکان که خود زیر شاخه‌ای چون حمایت از زنان و کودکان بزه‌دیده‌ی خشونت خانوادگی یا خشونت جنسی را می‌توانند سازمان دهند.

ت: تدابیر نظارتی

یکی دیگر از انواع تدابیری که در خصوص جرایم خانوادگی می‌توان به کار گرفت، نظارت بر مرتکبین این‌گونه جرایم برای پیشگیری از تکرار است. در این رویکرد، با هدف کنترل بزه‌کاری و کاهش آن به سطح قابل تحمل و برای دفاع و

که «نظارت الکترونیکی در مورد مجرمان غیرخشن اجرا می‌شود. بدین منظور، پیش از محکومیت شخص به اجرای این برنامه، مأمور تعلیق آزمایشی در مورد مناسب بودن شخص برای روش تعلیق همراه با نظارت الکترونیکی تصمیم‌گیری می‌نماید. اگر مجرم به علت ماهیت جرم، خطرناک ارزیابی شود، ابتدا زندانی می‌شود و سپس اگر خطری برای جامعه نداشته باشد، مشمول برنامه‌های نظارت الکترونیکی قرار می‌گیرد، پس حفظ امنیت جامعه در درجه اول اهمیت قرار دارد» (۲۰). با توجه به اینکه اغلب جرایم خانوادگی نیز در طیف درجات ۵ تا ۸ تعزیری قرار می‌گیرند، می‌توان از این تدبیر قانونی در جهت پیشگیری از تکرار جرایم خانوادگی استفاده کرد. بنابراین این نوع تدبیر، بیشتر در مورد مجرمان غیرخشن اجرا می‌شود و در مورد مجرمان جرایم خشونت بار حتی در جرایم خانودگی نظیر خشونت‌های جنسی و جسمی علیه زنان و اطفال قابل اعمال نیست. البته برای استفاده از این تدبیر، علاوه بر اهمیت جرم به انگیزه مرتکب جرم و نوع روابط خانوادگی و ارزش‌های حاکم بر خانواده نیز به عنوان معیارهایی جهت تشخیص افراد مشمول این برنامه‌ها باید توجه شود.

نتیجه‌گیری

با عنایت به آنچه مورد مطالعه قرار گرفت می‌توان نتیجه گرفت که بدلیل ماهیت خاص جرایم در محیط خانواده، علاوه بر اینکه توسل به پیشگیری کیفری نمی‌تواند از

سابق اضافه شد. در این قرار نیز موافقت متهم برای صدور آن الزامی بوده و همراه با تعیین وجه الزام است. یعنی متهم موافقت می‌کند که این قرار را نسبت به وی صادر نمایند و متعهد می‌شود در صورت تخلف وجه الزام تعیین شده را پرداخت نماید.

اساساً نظارت الکترونیکی بر دو نوع است:

«اول) نظارت الکترونیکی منفعل در نظارت الکترونیکی منفعل فرستنده‌ای به بدن مجرم (یک مچ-بند به دست یا پای مجرم) و یک شماره گیر به تلفن وصل می‌شود، اگر محکوم به تعلیق مراقبتی محل را ترک نماید علامت قطع می‌شود و شماره گیر تلفن به طور اتوماتیک با اداره تعلیق مراقبتی تماس برقرار می‌کند. چون شخص محکوم مکلف به پاسخگویی به تلفن است عدم پاسخگویی خروج وی را از محل نشان می‌دهد.

دوم) نظارت الکترونیکی فعال: نظارت الکترونیکی فعال متضمن برقراری تماس تلفنی مستمر و غالباً اتفاقی با منزل مجرم تحت تعلیق مراقبتی است. این ارتباط تلفنی ممکن است به طور اتوماتیک توسط دستگاه صورت گیرد و یا شخصاً توسط مأمور مربوطه انجام شود. سیستم فعال از طریق فرستادن مداوم علائم به اداره کنترل، مجرمان را به طور دائم کنترل می‌کند اگر مجرم در زمانی که مجاز به ترک خانه نیست به این کار مبادرت ورزد علائم قطع می‌شود و شکست برنامه ثبت می‌گردد» (۱۹).

در مورد سازکارهای اجرایی نظارت الکترونیکی گفته شده است

قلمداد کرد. مرحله دوم، در حین دادرسی و بعد از تشکیل پرونده- های کیفری است که در این مرحله نیز می‌توان با تدابیر قضازدایی از جمله با اقداماتی نظیر میانجیگری، نشست، محافل و حلقه- ها و هیئت‌های جامعه محلی که از روش‌های مرسوم در عدالت ترمیمی محسوب می‌شوند و همچنین با سود جستن از مزایای جانشین‌های کیفری از حاد شدن شرایط جلوگیری و زمینه‌های تحکیم خانواده را فراهم و از فروپاشی آن پیشگیری کرد. مرحله سوم نیز برای بعد از فرایند دادرسی است که اغلب مورد غفل قرار می‌گیرد. در این مرحله می‌توان با اقدامات و تدابیر پیشگیرانه‌ای نظیر تدابیر حمایتی و نظارتی از اعضای آسیب- پذیر خانواده حمایت و از تکرار جرایم توسط مرتکبین جرایم خانوادگی پیشگیری کرد.

پیشنهادات

نظام‌مند نمودن بکارگیری تدابیر پیشگیرانه در مراحل مختلف دادرسی استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم نهاد در حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر در محیط خانواده اجباری شدن استفاده از تدابیر جایگزین حبس در مورد مرتکبین جرایم در محیط خانواده

تکرار این‌گونه از جرایم جلوگیری نماید، پیامدهای در فروپاشی و تزلزل پایه‌های خانواده بدنبال خواهد داشت. بنابراین امروزه برای تحکیم خانواده و حفظ روابط اعضای آن، تدابیری در مراحل مختلف مورد توجه قرار گرفته‌اند که تحت عنوان سیاست‌های پیشگیرانه از آنها یاد می‌شود. این تدابیر همانگونه که مورد مطالعه قرار گرفت در سه مرحله ممکن است بکارگرفته شود. اولین مرحله، مربوط به قبل از وقوع جرایم است که در این مرحله با انواع اقدامات پیشگیرانه (پیشگیری وضعی و اجتماعی) و همچنین با پیش‌بینی سازمان‌های مردم نهاد در جهت حمایت از زنان و اطفال و دیگر اشخاص آسیب‌پذیر خانواده می‌توان از ارتکاب جرایم خانوادگی پیشگیری کرد. آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان در خانواده و مدرسه، آشنایی آنها با مسائل جنسی و روشن شدن حقایق برای آنها، اجتناب از تماشای فیلم‌های دارای صور قبیحه، تسهیل ازدواج و ارضای نیازهای جوانان، خرید کتب مرتبط با ازدواج و تشکیل خانواده، ترویج آموزه‌های دینی و نهادینه کردن آن در رفتارهای اجتماعی کودکان، توصیه به حجاب حتی در محیط خانواده، دور کردن کودکان از محیط خانواده‌ای که در آنها مورد اذیت و آزار قرار می‌گیرند و بسیاری از اقدامات دیگر از جمله اقدامات پیشگیرانه‌ای در این مرحله هستند که می‌توان آنها را هم سو با سیاست جنایی پیشگیرانه در محیط خانواده

12. Ahmadi, Mohammad, Human Dignity and Corporal Punishment from the Perspective of Islam and Western Human Rights. Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute, 2011,
13. Safouraei, Mohammad, The Effectiveness of Observing Islamic Ethical Teachings in Family Efficiency, Ethical Knowledge, 2009,
14. Kazemi, Sajjad, The Crystallization of the Rule of Justice in the Principle of Personalization of Punishments, Law Excellence Quarterly, No. 16 and 17, 2012
15. Ebrahimi, Shahram, Fair Rehabilitation of Criminals; Doctrines of criminal law. Journal of Razavi University of Islamic Sciences, No. 3, 2012,
16. Sweezy, Mehri, efficient and transcendent family. Tehran: Ketab-e Neystan, 2007
17. Rahmani, Amir, Jurisprudential study of management in marital relations. Qom: Institute of Islamic Sciences and Culture, 2012,
18. Pourabdollah, Kobra and Rangchi Tehrani, Atieh, Consequences of Punishment in the Field of Family Crimes, Bi-Quarterly Journal of Women and Family Disciplinary and Social Research, Volume 5, Number 1, 2017,
19. Ashouri, Mohammad, Criminal Justice 2 (Collection of Articles), Second Edition, Dadgostar Publishing, 2015,
20. Tadayon, Ayas, Judicial Supervision in the Criminal Procedure Process of Iran and France, Encyclopedia of Criminal Sciences (Collection of Articles), Mizan Legal Foundation, 2013

References

1. Pradel, Jean, History, History of Criminal Thoughts, Ali Hossein Najafi Aberandabadi, First Edition, Tehran, Samat Publications, 2002,
2. Najafi Aberandabadi, Ali Hossein: Introduction to "Restorative Justice" mentioned in the book History of Criminal Thoughts Author: Jean Pradel, Tehran: Samat Publications, First Edition, 2002,
3. Ansel, Mark, Social Defense, Translated by: Mohammad Ashouri and Ali Hossein Najafi Aberandabadi, Tehran, University of Tehran, Third Edition, 1996,
4. Amini, Mohammad, Judiciary and its place in the Iranian penal system. Tehran, Majd Publications, 1397,
5. Asadi, Lilasadat, Textbook of Family Criminal Law, Tehran: Imam Sadegh (AS) University Press, 2011,
6. Abbasi, Atefeh and Bouazar, Roxana, Judgment of Family Crimes, from Theory to Practice, Bi-Quarterly Journal of Jurisprudence and Law, Volume 25, Number 72, 1399,
7. Gholami, Mehdi: Restorative Justice, Tehran: Samat Publications, First Edition, 2011
8. Tajri, Asghar, Restorative Justice and Its Role in Judicial Security. Master Thesis, Damghan Azad University, 2012,
9. McRae, Allen and Poison, Howard, Family Group Meetings. Translated by Hossein Gholami, Tehran: Majd Publications, 2007
10. Rahami, Mohsen, Security and training measures, Mizan Publishing, 2002,
11. Bahramand, Hamid, Criminology (Lectures by Dr. Ali Hussein Najafi Aberandabadi). Undergraduate course at Imam Sadegh (AS) University, 2003,